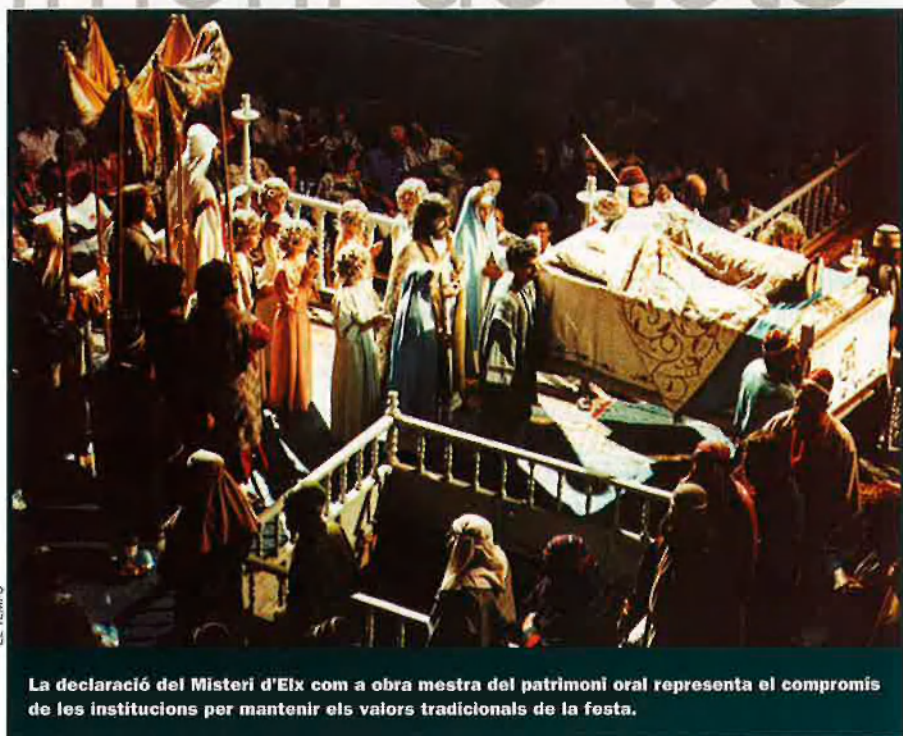

La cultura oral, un patrimoni de tots

La UNESCO ha reconegut per primera vegada el valor històric, social i cultural de les tradicions orals. El Misteri d'Elx, la representació del drama de l'assumpció de la mare de Déu, ha estat inclòs en aquesta llista, on també s'hi troben, entre d'altres, el carnaval d'Oruro, el teatre de titelles de Sicília o la plaça Djamaa el-Fna de Marràqueix. L'objectiu de la UNESCO és protegir la diversitat i fomentar el diàleg entre les cultures.

La declaració del Misteri d'Elx com a obra mestra del patrimoni oral representa el compromís de les institucions per mantenir els valors tradicionals de la festa.

El passat 18 de maig la UNESCO feia pública la primera llista d'obres mestres del patrimoni oral i intangible de la humanitat, una categoria creada expressament per reconèixer i protegir les manifestacions orals pròpies de les diverses cultures i civilitzacions. L'objectiu és preservar aquelles formes d'expressió populars i tradicionals que inclouen, entre d'altres, les llengües, la literatura oral, la música, la dansa, la mitologia, els ritus o la indumentària.

La UNESCO, que, fins ara, només havia distingit el que tradicionalment es consideren monuments historicoartístics (castells, conjunts arqueològics, monestirs, catedrals, etc.) i paisatges (parcs

naturals, boscos, volcans o estanys), ha fet un gir cap a la promoció de la diversitat cultural, del pluralisme i del diàleg entre totes les cultures del món.

Elx, doblement universal. La Festa o Misteri d'Elx, el drama sacrolíric que representa la mort, assumpció i coronació de la mare de Déu, ha estat la primera –i l'única, de moment– manifestació cultural de l'estat espanyol reconeguda per la UNESCO en aquesta nova categoria. Els elxans ja van rebre amb entusiasme la distinció del Palmerar –el paisatge de palmeres més septentrional d'Europa, herència directa de la cultura àrab– com a patrimoni de la humanitat el passat novembre. Ara, la

EL TEMPS / CIVITA S. BELLVAUT

Dalt a l'esquerra, imatge d'una festa del poble garifuna, de Belize, protagonitzada sobretot per la música i la dansa. Al costat, dues marionetes de l'opera dei pupi, el tradicional teatre de titelles de Sicília, basat en la improvisació dels diàlegs. A la dreta, la llegendaria plaça de Djamaa el-Fna, al centre històric de Marràqueix. En aquesta plaça es reuneixen cada dia des de rondallaires o ballarins fins a encantadors de serps, faquirs i futuròlegs. Davall, a l'esquerra, el carnaval d'Oruro, a Bolívia, que té els seus orígens en les festes precolombines.

distinció del Misteri suposarà, principalment, un compromís per part de totes les institucions perquè es mantinguin els valors tradicionals de la festa i perquè s'eviti la seua professionalització i comercialització.

El Misteri, l'única representació que encara perdura del gran teatre religiós medieval en el seu escenari original –l'església–, consta de dos-cents versos en català, de gran valor literari i musicològic, que encara avui continuen interpretant els veïns d'Elx, religiosos i seglars. Això sí, només homes, com marca la tradició.

Al llarg de la seua història, el Misteri ha resistit tot tipus de contratemps, fins i tot els decrets del Concili de Trento (1563), que van prohibir qualsevol representació teatral a l'interior dels temples cristians. La voluntat del poble d'Elx de continuar amb les representacions de cada 14 i 15 d'agost va obligar el papa Urbà VIII, el 1632, a emetre un escrit en virtut del qual ordenava al bisbe d'Oriola que deixara de pertorbar el Consell de la Vila d'Elx –l'Ajuntament– i el seu poble en la seua representació anual del Misteri.

Tot i que sembla que existeix unanimitat a l'hora de fixar els orígens del Misteri en el segle XV, coincidint amb l'auge del teatre assumpcionista a tot Europa, algunes llegendes locals diuen

que la consuetud –el llibre que conté la música, les estrofes i les indicacions escèniques de la representació– va aparèixer l'any 1370 en la platja del Tamarit juntament amb la imatge de la mare de Déu de l'Assumpció. De fet, els elxans continuen celebrant cada mes de desembre les festes de la vinguda de la Mare de Déu.

Amb la declaració del Misteri com a obra mestra del patrimoni oral, Elx passa a formar part de l'exclusiu club de ciutats amb més d'un patrimoni mundial declarat per la UNESCO: Barcelona, amb el parc i el palau Güell, la casa Milà, el palau de la Música i l'hospital de Sant Pau; Sant Jaume de Galícia, amb el Camí de Sant Jaume i la ciutat vella; i Marràqueix, amb la medina i ara també amb la plaça Djamaa el-Fna, entre d'altres.

Un món de tradicions. Juntament amb el Misteri d'Elx, la UNESCO ha distingit com a obres mestres del patrimoni oral i intangible divuit manifestacions culturals més de tot el món. Des del carnaval d'Oruro, a Bolívia, o l'òpera Kunqu, de la Xina, a les manifestacions culturals del poble zàparo, a l'Amazones, el teatre de titelles *opera dei pupi* de Sicília o la llegendaria plaça Djamaa el-Fna de Marràqueix. De fet, un dels principals motius de la

UNESCO per reconèixer mundialment aquest tipus de manifestacions culturals ha estat la preservació del patrimoni oral que, precisament per ser intangible i per estar localitzat en alguns casos en països poc desenvolupats, corre més perill de desaparèixer o de desvirtuar-se. La majoria d'aquestes manifestacions són pràcticament desconegudes, però contenen una riquesa cultural absolutament extraordinària. És el cas, per exemple, de l'òpera Kunqu, una de les tradicions teatrals més influents i també la més antiga de la Xina; o del Teatre Nôgaku, datat del segle VIII i considerat com la principal inspiració del teatre japonès. Totes dues manifestacions, però, estan en perill per les escasses funcions que se'n fan o pel poc interès dels joves per aquest tipus de representacions.

Ben diferents d'aquestes tradicions escèniques són la llengua, les danses, la música i la mitologia del poble garifuna de Belize i del poble zàparo, a l'Equador, amenaçats pel desenvolupament urbanístic, per la manca de suport econòmic i per les migracions. O també el patrimoni oral del poble gueledé, de Benín, basat sobretot en danses i rituals amb més de cent anys d'història. Les mesures que proposa la UNESCO en aquests casos van dirigides a la conservació i promoció de les llengües i tradi-

cions pròpies d'aquests tres pobles a través de programes d'ensenyament dins de les pròpies comunitats i de la promoció de tot aquest llegat a nivell nacional i internacional.

Amenaçat també per la desforestació, la migració i la urbanització es troba el carnaval d'Oruro, a Bolívia, que té els seus orígens en les grans celebracions del poble uru en temps precolombins. Durant els deu dies anteriors a la quaresma, més de 10.000 músics i 20.000 ballarins surten al carrer en desfilades que ocupen més de quatre quilòmetres. Aquesta festa, que referma la identitat cultural de la comunitat, atrau cada any uns 400.000 visitants.

A banda de les diverses expressions populars, la UNESCO també ha reconegut els anomenats espais culturals, aquells llocs on de manera regular es produeixen manifestacions populars i tradicionals, independentment del valor arquitectònic de l'espai on es desenvolupen. Aquest és el cas, per exemple, de la plaça Djamaa el-Fna de Marràqueix, situada a la part vella de la ciutat, la medina, que també és patrimoni de la humanitat. L'origen d'aquest espai es remunta a la fundació de Marràqueix, a finals del segle XI, i des d'aleshores ha estat el símbol de la ciutat. Allà es reuneixen rondallaires, acróbates, recitadors de música, còmics, ballarins, encantadors de serps, faquirs, futuròlegs, i també s'hi poden trobar establiments de venda de fruites i de medicines tradicionals, entre d'altres. El creixement i la modernització de Marràqueix, però, posen en perill aquesta riquesa popular. Per això, les accions previstes per la UNESCO van dirigides a crear un pla d'acció que inclou l'obertura de l'Institut Científic per al Patrimoni, que estudiarà la història i la conservació de la plaça de Djamaa el-Fna.

D'altres perills, el del desenvolupament de la indústria de l'oci i de la televisió, afecten l'opera dei pupi, el tradicional teatre de titelles de Sicília. Aquest espectacle, que data de principis del segle XIX, representa epopeies cavalleresques i de sagues mitològiques. Els textos, basats en poemes, romanços i contes populars, són completament improvisats i els titelles, fabricats arte-

El teatre Nôgaku, del Japó, data del s. VIII i incorpora danses, cançons i màscares.

sanament, representen un treball d'una finesa extraordinària.

En l'apartat de la música, la UNESCO ha distingit com a obres mestres del patrimoni oral el cant polifònic de Geòrgia —de complexes composicions musicals—, els ritus musicals del santuari de Jongmyo, a la república de Corea, i la música de les trompetes Gbofe d'Afounkaha, que fa sonar el poble tagbana (Costa d'Ivori) en rituals i cerimònies tradicionals.

Totes aquestes manifestacions populars, incloses en la primera llista del patrimoni oral, representen un dels tresors més valuosos per a la humanitat. Per això, tant la UNESCO com els governs dels estats implicats —sobretot aquells que es troben en les àrees menys desenvolupades del planeta— hauran de fer un gran esforç perquè, efectivament, aquest primer reconeixement no es quede només en una declaració d'intencions.

Rosanna Melià

■ museu etnològic del montseny ■ ■ arbúcles ■

LA GABELLA

El Museu del Montseny

Activitats Pedagògiques

Itineraris pel Montseny

- Natura
- Monuments
- Món Rural
- Indústria
- Poesia

Tallers

- Castanyada
- Avet de Nadal
- Bosc de Ribera
- Pomari
- Oficis Tradicionals
- Jocs Tradicionals

Visites Guiades

Multivisió

Les llegendes del Montseny

ARBUCLÉS

C/ Major, 6 - Tel. 972 86 09 08 - Fax 972 86 09 83

memga@ddgi.es - www.paladi.es/memga